LUOMU LENTOON

Kaakkois-Suomen luomun toimintasuunnitelma

Kirjoittajat Marja-Riitta Kottila ja Aura Lamminparras, Pro Luomu ry
Anne Hytönen ja Teija Rautiainen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamk
Taitto Sanna Artimo, Pro Luomu ry
Kuvat Juuso Joona, Hanna Koikkalainen, Liisa Mattila, Tommi Mattila, Ari Piiroinen, Heli Sorjonen, Marko Suutari, Anne Hytönen
Kannen kuva Hanna Koikkalainen

Luomu lentoon Kaakkois-Suomessa -hanketta toteuttivat yhteistyössä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy ja Pro Luomu ry 1.2.2019–30.9.2020. Hanketta rahoitti Kaakkois-Suomen ELY-keskus Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta.

SISÄLTÖ

1 Johdanto 4

2 Luomun nykytila Kaakkois-Suomessa 6

3 Kaakkois-Suomen luomun toimintasuunnitelman visio ja tavoitteet 11

4 Miten tästä eteenpäin 18

Liite 1. Kaakkois-Suomen luomun toimintasuunnitelman toimeenpanoryhmä 19

Liite 2. Toimintasuunnitelman laatimiseen osallistuneiden kehittäjäryhmien kokoonpanot 20

Liite 3. Meneillään olevia kehittämishankkeita 21

Liite 4. Lisätietoa ja materiaaleja luomusta 22

Liite 5. Lähdeluettelo 23

1
JOHDANTO

Kaakkois-Suomen luomun toimintasuunnitelma on rakennettu nykytilan pohjalta tulevaisuuteen katsoen. Se pohjautuu alueen toimijoiden näkemykseen siitä, millaista Kaakkois-Suomen luomun tulisi olla vuonna 2030. Työ alueen toimijoiden kanssa käynnistyi erikseen Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa, mutta tulokset olivat lopulta helposti yhdistettävissä yhteiseksi toimintasuunnitelmaksi.

Kaakkois-Suomi ei ole syrjässä, vaan kahden metropolin, Helsingin ja Pietarin välissä. Erityisesti Kymenlaakson vahva luomuvilja-osaaminen ja tuottajien verkostoituminen on erinomainen lähtökohta tuotannon ja markkinoiden laajentamiselle aina vientiin asti.

Jotta kasvanut ja kasvava luomutuotanto on kannattavaa elinkeinotoimintaa, luomua tulee tarkastella ja kehittää koko arvoketjussa. Kaakkois-Suomen valtakunnallisestikin merkittävä luomutuotanto tarjoaa mahdollisuuksia, jotka tulee ottaa huomioon alueen elinkeinojen kehittämisessä.

Kaupat ovat kiinnostuneita alueen luomutuotteista, mutta ongelmana on ollut niiden saatavuus. Myös ammattikeittiöt ja matkailualan yritykset tarjoavat hyvän pohjan luomutuotteiden käytön lisäämiseen ja luomutuotteiden tekemiseen tutuksi kuluttajille.

Toimintasuunnitelman visio kertoo, millaista Kaakkois-Suomen luomun tulisi olla vuonna 2030. Vision saavuttamiseksi asetetut tavoitteet ja toimenpiteet voivat nostaa luomun uudelle tasolle, jopa lentoon!

Toimintasuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet toteuttavat myös pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman kirjauksia ilmasto- ja ympäristö-ystävällisestä ruokajärjestelmästä, Kansallista julkisten hankintojen strategiaa sekä Euroopan unionin Pellolta pöytään ja Biodiversiteetti-strategioita.

Kiitämme lämpimästi kaikkia luomun toiminta-suunnitelman tekemiseen osallistuneita. Ollaan yhdessä ylpeitä kaakkoissuomalaisesta luomusta!

Tekijät

“

Jotta kasvanut ja kasvava luomutuotanto on kannattavaa elinkeinotoimintaa, luomua tulee tarkastella ja kehittää koko arvoketjussa.

Kuva: Hanna Koikkalainen

2 LUOMUN NYKYTILA KAAKKOIS-SUOMESSA

Kaakkois-Suomen luomutuotanto kasvussa

Luomutuotanto on Suomessa ollut tasaisessa kasvussa, niin myös Kaakkois-Suomessa. Vuoden 2020 tietojen perusteella luomuviljellyn pellon osuus Kaakkois-Suomen peltoalasta on 16,1 prosenttia, mikä on valtakunnan keskiarvoa (14,1 prosenttia) suurempi. Luomutiloja Kaakkois-Suomessa on 302 kpl, 11 prosenttia alueen kaikista tiloista. Näistä luomukotieläintiloja oli 52 kpl, suurin osa naudanlihatiloja. (Ruokavirasto 2020.)

Kaakkois-Suomessa on kaksi maakuntaa, jotka eroavat toisistaan myös luomun osalta. Kymenlaaksossa luomupeltoa on kaksinkertainen määrä Etelä-Karjalaan verrattuna, ja luomutilat ovat selvästi Etelä- Karjalan luomutiloja suurempia. (Kaakkois-Suomen ELY-keskus 2020.)

Kaakkois-Suomi on vahvaa luomuviljan tuotantoaluetta. Muuhun maahan verrattuna alueella tuotetaan luomuna suhteellisesti enemmän ruista, vehnää, kauraa, ohraa, härkäpapua ja rypsiä. Nurmen osuus luomualasta on alle puolet. Alueen ylpeys on aktiivista yhteistyötä tekevä luomuviljelijöiden omistama osuuskunta Kymen Luomu. (Lamminparras 2019.)

Luomupuutarhatuotanto on koko Kaakkois-Suomessa melko vähäistä. Luomumustaherukkaa viljellään Kaakkois-Suomessa kuitenkin suhteellisesti enemmän kuin koko Suomessa ja mansikan tuotanto on lisääntynyt. (Miltä Kaakkois-Suomen luomu näyttää 2019.) Etelä-Karjalaan on vuonna 2020 sertifioitu Kaakkois-Suomen ensimmäinen luomukeruualue.

Kaakkois-Suomessa on kaksi erilaista maakuntaa

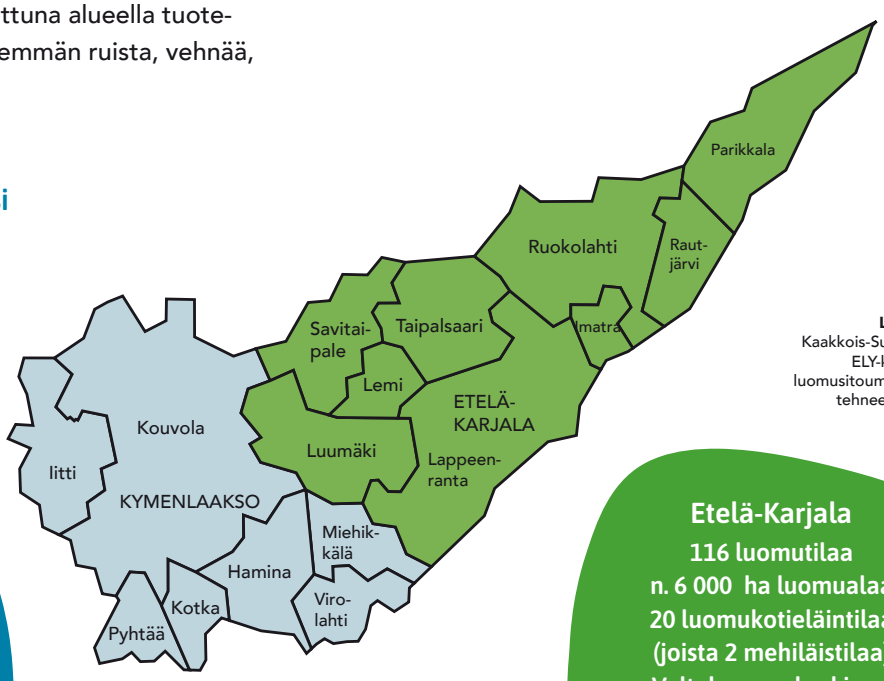

Lähde:
Kaakkois-Suomen ELY-keskus luomusitoumuksen tehneet tilat.

Kymenlaakso
182 luomutilaa
n. 13 000 ha luomualaa
25 luomukotieläintilaa
(joista 2 mehiläistilaa)
> Suomen luomuvilja-aitta
> Valtakunnan keskiarvoa isommat luomutilat
(8/2020)

Etelä-Karjala
116 luomutilaa
n. 6 000 ha luomualaa
20 luomukotieläintilaa
(joista 2 mehiläistilaa)
> Valtakunnan keskiarvoa pienemmät luomutilat
(8/2020)

Luomu jalostetaan pääosin muualla

Valtaosa alueen luomutuotannosta jalostetaan Kaakkois-Suomen ulkopuolella. Luomukaurasta suurin osa menee jalostettuna vientimarkkinoille, ja kymenlaaksolaisesta luomuohrasta valmistetaan suomalaista luomumallasta Lahdessa. Lähes kaikki alueella tuotettu maito pakataan Valion luomumaitopurkkiin, ja luomuliha kulkee teurastamojen kautta jalostukseen tai myydään suoraan tiloilta. Luomukeruualueiden myötä luomuluonnontuotteita, kuten marjoja, jatkossa myös jalostettaneen Kaakkois-Suomessa.

Alueella toimii myös paikallisia luomun tarjontaketjuja. Paikalliset myllyt jauhavat luomuviljaa, ja alueen leipurit leipovat jauhoista paikallisesti suosittuja leipiä. Luomukaura myydään oman tilan tai myllyn brändillä hiutaleina tai jauhoina. Lappeenrantalainen Kuorttisen luomukanala on onnistunut brändäämään ruskeat luomukananmunansa pääkaupunkiseudullakin tunnetuksi laatubrändiksi. Myös luomumarjoja myydään suoraan tuottajalta laajasti alueen ulkopuolelle.

Kaakkois-Suomessa on luomun suoramyyntiä (liha, erityisesti ylämaankarjan liha, marjat ja vihannekset) ja muutamia pieniä jalostajia, jotka myyvät tuotteitaan lähinnä paikallisesti (mehut, hillot ja siiderit, juustot). ViiniVerla valmistaa Kymenlaaksossa luomutilaviinejä, aromitisleitä sekä luomuvehnävodkaa. (Miltä Kaakkois-Suomen luomu näyttää 2019.)

Paikallisuus tuo luomuun lisäarvoa

Kaakkois-Suomessa ostetuimmat luomutuotteet ovat kananmunat, kasvikset ja juurekset, hedelmät, maito sekä jauhot ja hiutaleet. Luomumyynti on kasvanut alueella viime vuosina, ja kaupoissa tunnistetaan lisääntynyt kiinnostus luomutuotteita kohtaan.

Kaupoista löytyy paikallisia luomutuotteita kuten juustoa, leipää, jauhoja, hiutaleita, mehuja ja hilloja.

Paikallisuus nähdään Kaakkois-Suomen kaupoissa tärkeänä luomutuotteiden lisäarvona. Siksi myyntiin toivotaan erityisesti paikallisia luomukasviksia ja juureksia sekä muita alueen luomutuotteita kuten luomumakkaroita. Alueella tuotetuille luomutuotteille on kysyntää. (Miltä Kaakkois-Suomen luomu näyttää 2019.)

Kaakkois-Suomen ammattikeittiöissä luomutuotteiden käyttö on vielä vähäistä. Portaat Luomuun -ohjelmassa on mukana kuusi toimipistettä (Eko-Centria 2020). Osa ammattikeittiöiden luomun käytöstä jää näkymättömäksi, sillä erityisesti julkiset ruokapalvelut eivät kerro käyttävänsä luomua.

Satunnaista käyttäjistä aktiiveiksi

Kuluttajatutkimuksen mukaan puolet suomalaisista käyttää luomua vähintään kerran kuukaudessa. Kaakkois-Suomessa luomua viikoittain käyttäviä on hieman valtakunnan keskitasoa vähemmän. Harvemmin, mutta vähintään kerran kuukaudessa käyttäjien osalta alue on valtakunnan keskitasoa. Tämä luo luomutuotteiden myynnin kasvulle hyvät mahdollisuudet. (Kantar TNS Mind 2019.)

Kaakkois-Suomesta löytyy myös luomukulutustaan kasvattaneita kuluttajia. Lähes kolmannes yli 60-vuotiaista ja yli viidesosa alle 30-vuotiaista naisista olivat lisänneet luomun käyttöään, samoin joka viides yli 60-vuotiaista miehistä. Luomun käyttöä lisänneiden asenteissa korostuivat omasta terveydestä huolehtiminen, vastuullisuus kuluttajana sekä kotimaisen ja paikallisen tuotannon arvostaminen. Ruoan alkuperä ja jäljitettävyys sekä tuotantoketjun läpinäkyvyys nousivat myös esiin. (Kantar TNS Mind 2019.)

Kuva: Ari Piiroinen

Kehittämisen lähtökohdat

Kuten monilla muillakin alueilla, alueen luomutuotanto on kehittynyt nopeammin kuin alueen luomumyynti. Kaakkois-Suomen luomun volyymituotanto on kuitenkin toistaiseksi löytänyt tiensä valtakunnallisiin ja kansainvälisiin vientiketjuihin. Tätä kehitystä on edelleen syytä vahvistaa.

Koska suurin osa alueen luomutuotannosta jalostetaan muualla, eivät alueen toimijat ja kuluttajat tunnista niiden kaakkoissuomalaista alkuperää. Paikallisuus on Kaakkois-Suomessa selkeä luomutuotteiden lisäarvo niin kuluttajille kuin ammattikeittiöille.

Jotta luomu tulisi osaksi kaakkoissuomalaista ruokakulttuuria, paikallisia luomutuotteita tulisi olla tarjolla torien ja REKO-lähiruokarenkaiden lisäksi päivittäistavarakaupassa ja ravintoloissa.

Alueella ei toistaiseksi ole varsinaista luomutuotteita valmistavaa veturiyritystä, joka kykenisi jalostamaan merkittävää määrää alueen luomutuotannosta ja myös markkinoimaan luomua. Sen sijaan alueella on yrityksiä, joilla on kiinnostusta kehittää omaa luomutuotantoaan tai käynnistää vientiin tähtäävä luomutuotteiden valmistus.

Matkailu on merkittävä toimiala Kaakkois-Suomessa ja erityisesti Etelä-Karjalassa, mutta luomua ei ole juuri hyödynnetty matkailun palvelutarjonnassa.

Matkailupalveluiden oheen on helppo liittää omien tai lähialueen tuotteiden myyntiä. Vilja ja liha tarvitsevat jatkojalostusta, jotta tuotteita voidaan myydä kuluttajille. Nykyisin alueelta on vaikea löytää pienten erien jalostajia.

Kymen Luomu on onnistunut verkostoimaan alueen luomuviljelijöitä hyvään yhteistyöhön. Osa luomuviljelijöistä on kuitenkin verkoston ulkopuolella. Osaamisen kehittymisen ja markkinaväylien aukomiseksi yhteistyön vahvistaminen on erittäin tärkeää.

Aluekehittämisessä luomu ei ole vahvasti mukana, eivätkä alueen strategiat tunnista luomua osaksi kestävän kehityksen mukaista toimintaa. Viime vuosina kaakkoissuomalaiset luomuviljelijät ovat lähteneet vahvasti mukaan ns. hiiliviljelyyn, jossa pyritään lisäämään maan orgaanista ainesta monimuotoisella lajistolla ja pitämään pellot kasvipeitteisinä hiilen sidonnan vahvistamiseksi ja peltojen kasvukunnon parantamiseksi.

Luomun kehittämistoimintaa on Kaakkois-Suomessa nykyisin aiempaa vähemmän, eikä mikään taho koe kehittämistyön koordinointia omaksi tehtäväkseen. Ammattioppilaitosten luomukoulutus on vähäistä, ja erityisesti Etelä-Karjalassa tuli esille myös hankaluus saada luomuneuvontaa.

Kuva: Pro Luomu ry

Kuva: Pro Luomu ry

3 KAAKKOIS-SUOMEN LUOMUN TOIMINTA-SUUNNITELMAN VISIO, TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Kaakkois-Suomen luomun visio kertoo, millaisena kaakkois-suomalaiset toimijat näkevät luomun Kaakkois- Suomessa vuonna 2030. Visio ohjaa luomun kehittämistä alueella.

Toimintasuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet ovat Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson yhteisiä, mutta ne ottavat huomioon myös alueelliset erityispiirteet.

VISIO

Vuonna 2030 luomu on yksi Kaakkois-Suomen menestystekijöistä.

Toteutuessaan visio tarkoittaa, että luomutuotanto on kasvanut, ja saatavilla on laaja valikoima luomua sekä lähiluomua. Luomutuotteiden vienti on vahvistunut. Luomualan toimijoiden verkostot ovat aktiivisia, ja niiden tuote- ja palvelutarjonta on kuluttaja- ja markkinalähtöistä. Luomun rooli osana kestävää kehitystä on tunnistettu.

TAVOITTEET VISION SAAVUTTAMISEKSI

1. Kuluttajat ovat ylpeitä oman alueensa luomutuotteista, joita on tarjolla eri jakelukanavissa.
2. Kauppojen luomuvalikoima ja luomumyynti ovat vähintään valtakunnan keskitasoa.
3. Kaikki julkiset ammattikeittiöt ja 80 % ravintoloista käyttävät luomutuotteita viikoittain.
4. Luomutoimijat ja alueen matkailutoimijat tekevät monipuolista yhteistyötä.
5. Luomutuottajien osaaminen on maan huipputasoa.
6. Kaakkois-Suomen peltopinta-alasta on 25 % luomua.
7. Luomu on Kaakkois-Suomen strategioissa osa kestävän kehityksen mukaista toimintaa.

TOIMENPITEET

Seuraavassa on alueen toimijoiden keskeisimmiksi arvioimia toimenpiteitä, joilla Kaakkois-Suomen luomun visioon ja sen välietappeina oleviin tavoitteisiin päästään.

TOIMENPITEET TAVOITEITTAIN

Tavoitteet 1 ja 2

Kuluttajat ovat ylpeitä oman alueensa luomutuotteista, joita on tarjolla eri jakelukanavissa. Kauppojen luomuvalikoima ja luomumyynti ovat vähintään valtakunnan keskitasoa.

Luomutuotteiden jatkojalostusprosessin kehittäminen.

Jotta edellä mainitut tavoitteet voivat toteutua, alueelle tarvitaan lisää luomutuotteita. Kaakkois-Suomessa on vain vähän vihannestuotantoa, jonka tuotteet ovat lähes sellaisenaan myytävissä kuluttajille. Sen sijaan alueella on luomuraaka-ainetta, josta voi jalostaa kuluttajia kiinnostavia tuotteita. Siksi jatkojalostusprosessien kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää.

Luomutuotteiden jatkojalostuksesta kiinnostuneet yrittäjät tulee koota hankkeeseen tai hankkeisiin, jossa yrittäjien on mahdollista saada asiantuntija-apua omien prosessien kehittämiseen. Esimerkiksi vähintään kolmen yrityksen yritysryhmähankkeessa asiantuntijat voivat auttaa yrityksiä yksilöllisissä tarpeissa yhteisen teeman alla.

Yritysryhmähankkeessa tuen määrä on jopa 75 % hyväksyttävistä kustannuksista.

Luomun markkinointiosaamisen parantaminen.

Markkinointiosaamisen parantaminen tukee tuotteiden tuotekehitystä ja myyntiä. Myös tähän löytyy mahdollisuuksia yritysryhmä- tai kehittämishankkeiden avulla.

Mitä alueen koulutusorganisaatiot voisivat tehdä markkinointiosaamisen lisäämiseksi?

Verkostoissa voi oppia toisilta ja saada ideoita omaan toimintaan.

Luomun yhteistyön syventäminen.

Yhteistyö ja verkostot ovat tärkeitä sekä osaamisen kehittämisessä että arvoketjujen rakentamisessa.

Kaakkois-Suomessa on useita maatilapohjaisia luomualan yrityksiä, jotka jalostavat ja myyvät tuotantoaan paikallisesti. Kynnys toiminnan kasvattamiseen on usein kohtalaisen korkea. Verkostoituminen tukee kasvua ja mahdollistaa kunkin toimijan keskittymisen omaan ydintoimintaansa.

Luomun ja alueen luomutuotteiden tunnettuutta lisäävä viestintähanke Kaakkois-Suomeen.

Luomutuotteiden tarjontaa ja kysyntää on tärkeää kehittää samanaikaisesti.

Luomusta tiedetään Kaakkois-Suomessakin vielä vähän ja siitä voi olla vanhentuneita käsityksiä. Myös ammattilaiset, kuten ravintolat ja ammattikeittiöt, tarvitsevat lisätietoa luomusta ja sen käyttö-mahdollisuuksista.

Viestintähanke tekee luomua tutuksi eri kohderyhmille, innostaa toimijoita mukaan luomun kehittämiseen sekä herättää kuluttajien kiinnostusta nostamalla esiin kaakkoissuomalaista luomua. Viestintähanke on hyvä foorumi myös verkostojen kutomiseen.

Viestintähanke voi järjestää kaupoissa ja toreilla alueen toimijoiden toivomia luomupäiviä, jossa paikalliset yrittäjät esittelevät ja myyvät tuotteitaan kuluttajille. Vastaavia esittelypäiviä kaipaavat ammattikeittiöt.

Kerrotaan luomun mahdollisuuksista!

Tavoite 3

Kaikki julkiset ammattikeittiöt ja 80 % ravintoloista käyttää luomutuotteita viikoittain.

Kansallisen julkisten hankintojen strategian tavoite on, että julkisissa ruokapalveluissa on luomua 25 % vuonna 2030. Strategiassa kehittämisen kärkenä on muun muassa hankintataitojen edistäminen. (Valtiovarainministeriö ja Kuntaliitto 2020.)

Selvitys on samalla hyvä mahdollisuus tehdä luomua tutuksi.

Selvitys alueen julkisten ammattikeittiöiden ja ravintoloiden tarpeista luomun suhteen.

Ammattikeittiöille asetetut tavoitteet ovat kunnianhimoisia. Ammattikeittiöitä on hyvin erilaisia, joten työ tulee käynnistää selvittämällä ammattikeittiöiden tarpeet ja esteet luomun käytölle.

Valtakunnallisesti asioista tiedetään jo jonkin verran, mutta löytyykö Kaakkois-Suomesta jotain erityistä?

Koulutus luomutuotteiden hankinnasta ja käytöstä julkisille ammattikeittiöille.

Täsmäkoulutus tukee luomutuotteiden käytön lisäämistä. Edellä esitetty selvitys tuo lisätietoa koulutusten suunnitteluun.

Valmista koulutusaineistoa ja osaamista on olemassa koulutuksen tueksi.

Vastuulliset ruokapalvelut -kehitysohjelmaan valitaan kahdeksasta kymmeneen ruokapalvelutoimijaa pilotoimaan kehitysohjelmaa. Haku ohjelmaan avautuu kokeilunpaikka.fi-palvelussa marraskuussa 2020.

Löytyykö Kaakkois-Suomesta kiinnostusta mukaan pilotointiin?

Tavoite 4

Luomutoimijat ja alueen matkailutoimijat tekevät monipuolista yhteistyötä.

Säännölliset verkostoitumistilaisuudet alueen matkailuyrityksille ja luomutuottajille.

Kaakkois-Suomessa kehitetään vahvasti matkailua, ja meneillään on useita pyörä- ja luontomatkailuun liittyviä hankkeita.

Luomu sopii hyvin lisäarvoksi matkailupalveluihin ja tarjoaa mahdollisuuksia vastuullisen matkailun palvelupakettien koostamiseen.

Luomuruuan tarjoamisen lisäksi matkailijoita kiinnostavat vierailut luomutiloille.

Matkailualan ja luomutuottajien yhteistyö hyödyttää kaikkia osapuolia

Alueen palvelujen ja luomutuotteiden suosittelu on hyvää asiakaspalvelua.

Paikallisuus on valttia!

Paikallisen ruokakulttuurin tuotteistaminen.

Paikalliset erityispiirteet kiinnostavat matkailijoita. Kaakkois-Suomen vahva leipäkulttuuri tarjoaa hyvän pohjan paikallisille luomutuotteille.

Kehitetäänkö Kaakkois-Suomessa leipien ja piirakoiden innovatiiviset luomuversiot? Vai ideoidaanko jotakin ihan uutta, missä saadaan esille alueen ominaispiirteet ja ripaus perinnettä?

Tavoitteet 5 ja 6

Luomutuottajien osaaminen on maan huipputasoa.
Kaakkois-Suomen peltopinta-alasta on 25 % luomua.

Luomu on Euroopan unionin toukokuussa 2020 julkaistuissa strategioissa (Pellolta pöytään ja Biodiversiteettistrategia) valittu tärkeäksi keinoksi parantaa ruuantuotannon kestävyyttä. Siksi niissä on tavoitteena lisätä luomun osuutta niin, että se olisi 25 % vuonna 2030. (Euroopan komissio 2020.) Tämä tukee vahvasti 25 %:n tavoitteen saavuttamista myös Kaakkois-Suomessa.

Hyvät käytännöt tehokkaasti jakoon!

Luomuosaamisen vahvistaminen.

Peltopinta-alatavoitteen saavuttaminen vaatii osaamista. Kaakkois-Suomessa on jo nyt hyvää luomuosaamista, ja kaakkois-suomalaiset luomuviljelijät myös jakavat tietoa ja kokemuksiaan. Hyviä esimerkkejä ovat Kymen Luomun verkosto ja Tyynelän tilan pellonpiennarpäivä.

Tämä tarjoaa erinomaisen perustan kaikkien alueen luomu-viljelijöiden ammattitaidon vahvistamiselle.

Luomuviljelyneuvontaa on helposti saatavilla koko alueella.

Luomutuotannon kasvaessa kasvaa myös neuvonnan tarve. Erityisesti Etelä-Karjalassa ja erityisesti kotieläintuotannon osalta koettiin, että luomuneuvontaa ei ole saatavilla.

Alueelle kannattaa perustaa tiettyyn teemaan keskittyviä neuvonnan pienryhmiä.

Luomu on osa viljelijän ammattitutkinto-koulutusta alueen oppilaitoksissa.

Alueella maatalousopetusta tarjoaa Harjun oppimiskeskus, jossa maatalousalan perustutkinnon opiskelijat voivat sisällyttää tutkintoon luomutiloilla suoritettavan Luomu-tuotteiden tuottaminen -osan.

Harjun oppimiskeskus on voimavara, jolla on tärkeä rooli tämän tavoitteen toteutumisessa.

Luomuviljelyn tulisi olla osa nykyaikaista maatalousopetusta.

Tavoite 7

Luomu on Kaakkois-Suomen strategioissa osa kestävän kehityksen mukaista toimintaa.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa luomu on yksi keinoista, jolla tavoitellaan ilmasto- ja ympäristöystävällistä ruokajärjestelmää (Valtioneuvosto 2019). Euroopan unionin tuoreissa strategioissa luomu on tärkeä keino parantaa ruuantuotannon kestävyyttä (Euroopan komissio 2020).

Tuodaan esiin luomu osana kestävää kehitystä.

Luomu mukaan alueen strategioihin.

Kestävän kehityksen mukaisena tuotantomenetelmänä luomussa kiinnitetään huomiota muun muassa maan kasvukunnon hoitoon, ravinteiden kierrätykseen, luonnon monimuotoisuuteen ja eettisyyteen.

Luomun merkitys kestävyyden edistäjänä on tunnistettava myös aluekehittämisessä.

Kuva: Marko Suutari

Kuva: Juuso Joona

4 MITEN TÄSTÄ ETEENPÄIN?

Kaakkois-Suomen luomun toimintasuunnitelman visio ja tavoitteet saavutetaan vasta, kun esitetyt toimenpiteet saadaan käyntiin. Tarvitaan pitkäjänteistä yhteistyötä, innovatiivisia avauksia sekä yritteliäitä ja yhteistyökykyisiä ihmisiä. Tälle on Kaakkois-Suomessa hyvät edellytykset, sillä alueella on paljon asiantuntemusta, osaamista ja ennen kaikkea intoa osallistua työhön. Ilahduttavaa on, että kaikki suunnitelman laatimiseen osallistuneet tahot ovat ilmoittautuneet sitoutuvansa suunnitelmaan.

Monet toimintasuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet linkittyvät toisiinsa. Esimerkiksi osaamisen vahvistaminen liittyy luomuviljelyn lisäämisen lisäksi luomutuotteiden jatkojalostuksen, verkostojen, jakeluketjujen ja markkinoinnin kehittämiseen sekä luomun käytön lisäämiseen ammattikeittiöissä. Siksi on tärkeää, että alueen kehittäjät ja ruoka-alan eri toimijoille opetusta tarjoavat koulutusorganisaatiot tekevät laaja-alaista yhteistyötä yhteisen vision saavuttamiseksi.

Toimintasuunnitelmassa on paljon yhteistyöhön ja verkostoitumiseen liittyviä ehdotuksia. Viimeisessä palautekyselyssä tuli ehdotus Kaakkois-Suomen omasta luomubrändistä. Brändi olisi jo itsessään verkosto, johon pyrittäisiin saamaan mukaan mahdollisimman paljon luomutuottajia ja -toimijoita. Brändin nimissä tapahtuisi markkinointi, koulutus, kehittäminen, tuotteistaminen, viestintä, neuvonta, yhteistyö jne. Jätämme ehdotuksen pohdittavaksi jatkotyöhön.

Kuten toimintasuunnitelman kommentointikierroksella todettiin, strategioiden ja toimenpidesuunnitelmien arvo punnitaan käytännössä. Kaakkois-Suomen luomun toimintasuunnitelma koskee koko luomualaa, joten sen toteutus ei voi olla yhden tahon vastuulla.

Kaakkois-Suomen luomun toimintasuunnitelman etenemisestä vastaa toimeenpanoryhmä (liite 1), jossa ovat edustettuna useat alueen kehittäjätahot. Tavoitteiden saavuttamisen kannalta kaupalliset toimijat ovat välttämättömiä. Siksi myös heidän edustajiensa näkemysten säännöllinen kuuleminen auttaa ryhmää suunnitelman jalkauttamisessa. Toimeenpanoryhmän koollekutsujana on asiantuntija Marjut Henttonen Kaakkois-Suomen ELY-keskuksesta.

Ryhmän tehtävänä on

1. Seurata suunnitelman toteutumista ja tarvittaessa rohkaista alueen toimijoita suunnitelman toimeenpanoon.
2. Ylläpitää yhteyksiä luomualaa nyt ja jatkossa kehittäviin tahoihin sekä kaupan ja valmistavien yritysten edustajiin.
3. Viestiä luomualaan liittyvästä toiminnasta.

Kuva: Pro Luomu ry

Liite 1. Kaakkois-Suomen luomun toimintasuunnitelman toimeenpanoryhmä

Toimeenpanoryhmän kokoonpano

Marjut Henttonen, Kaakkois-Suomen ELY-keskus (ryhmän kokoonkutsuja)
Tuula Ahonen, Haminan maaseutupalvelut
Minna Anttila, Kouvolan maaseutupalvelut
Tuula Dahlman, MTK-Kaakkois-Suomi
Mia Hämäläinen, Kymenlaakson liitto
Marja Jalo, ProAgria Etelä-Suomi
Jyrki Karppinen, Kymijoen Ruokapalvelut Oy
Matti Kunnari, Kuhilas ry
Jari Lantta, Etelä-Karjalan liitto
Sanna Lento-Kemppi, ProAgria Etelä-Suomi, Maa- ja kotitalousnaiset
Arto Pulkkinen, Suomen metsäkeskus
Teija Rautiainen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamk
Aira Sevón, Kymen luomu osk
Pekka Terhemaa, ProAgria Etelä-Suomi

Liite 2. Toimintasuunnitelman laatimiseen osallistuneiden kehittäjäryhmien kokoonpanot

Etelä-Karjalan luomun kehittäjäryhmä

Tuula Dahlman, MTK Kaakkois-Suomi
Marjut Henttonen, Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Hanna Husu, Suomen Luomumarja
Leena Hyrylä, Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Pirjo Immonen, Etelä-Karjalan Osuuskauppa Eekoo
Jari Lantta, Etelä-Karjalan liitto
Sanna Lento-Kemppi, ProAgria Etelä-Suomi
Jukka Moilanen, Saimaan ammattikorkeakoulu
Tuula Paakkonen, VisitLappeenranta
Jukka Penttilä, Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Ari Piiroinen, K-Citymarket Lappeenranta
Arto Pulkkinen, Suomen metsäkeskus
Janne Rautakannel, Kuorttisen luomukanala
Eeva Saarikorpi, MTK Kaakkois-Suomi
Marko Suutari, Suutarin kartano
Marja Suutarla, ProAgria Etelä-Suomi
Antti Tuomaala, VisitLappeenranta
Kirsi ja Jari Viljakainen, Kirkharjun luomutila

Kymenlaakson luomun kehittäjäryhmä

Tuula Ahonen, Haminan maaseutupalvelut
Tuula Dahlman, MTK Kaakkois-Suomi
Tommi Hasu, LuomuMattinen
Johanna Heinonen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
Marjut Henttonen, Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Anne Hietanen, Kymen Seudun Osuuskauppa
Leena Hyrylä, Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Mia Hämäläinen, Kymenlaakson Liitto
Pekka Kaikkonen, Hoviruoka
Riitta Kallström, Kymenlaakson Liitto
Jyrki Karppinen, Kymijoen Ravintopalvelut Oy
Jukka Penttilä, Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Arto Pulkkinen, Suomen metsäkeskus
Eeva Saarikorpi, MTK Kaakkois-Suomi
Pekka Terhemaa, ProAgria Etelä-Suomi

Kuva: Pro Luomu ry

Liite 3. Meneillään olevia kehittämishankkeita 1.9.2020

Valtakunnallisia hankkeita

- **Hungry for Finland** – Ruokamatkailun tuotteistaminen, 3.9.2018 – 2.9.2021, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu
- **HyvinVoi** – Maaseudun hyvinvointiyrittäjyyden koordinaatiohanke, 1.8.2018 – 31.7.2021, GreenCare Finland
- **Kaistasekaviljely ja kierrätysravinteet monimuotoisessa ja resurssitehokkaassa luomuvihannestuotannossa** 1.3.2018 – 28.2.2021, Luonnonvarakeskus Luke
- **Koulutuksella osaamista luomukasvistuotantoon** 1.1.2019 – 31.12.2021, Luonnonvarakeskus Luke
- **Luomubuumi** - lisää luomutuotteita rohkeilla kokeiluilla ja paremmalla osaamisella (1.10.2018 – 31.3.2021), Luonnonvarakeskus Luke, Helsingin yliopisto
- **Ruokasektorin koordinaatiohanke** 1.9.2018 – 31.8.2021, Turun yliopiston Brahea-keskus
- **RuoKasvu** – Ruokavienti kasvuun, 9.7.2018 – 31.5.2021, MTK
- **Rural Finland II** – valtakunnallinen matkailun koordinaatiohanke, 1.8.2018 – 31.3.2021, Karelia-ammatti korkeakoulu Oy
- **Siipikarjan ja sikojen hyvinvointi laajaperäisissä ja luomutuotantojärjestelmissä,** 1.1.2019 – 31.8.2024, Luonnonvarakeskus Luke
- **Tuottavaa luomua** – luomusiementuotannon vahvistaminen, 1.6.2020 – 30.6.2022, ProAgria Keskusten Liitto
- **Tutkittua tietoa ja käytännön malleja regeneratiivisen luomuviljelyn kehittämisen tueksi**, 1.4.2020 – 30.4.2022, Luonnonvarakeskus Luke, Helsingin yliopisto

Kaakkois-Suomi

- **Elina II** – Elinvoimainen maatila, 1.11.2018 – 31.12.2021, ProAgria Etelä-Suomi
- **Feeniks** – uudistu kestävästi, 1.9.2020 – 31.12.2021, LAB-ammattikorkeakoulu
- **Kestävästi Kaakossa,** 1.2.2019 – 28.2.2021, Kymenlaakson Martat
- **Ketjureaktio Saimaalla pyörämatkailun kehittämishanke,** 1.1.2020 – 30.6.2021, Etelä-Karjalan virkistyssäätiö
- **Kevätviljapeltojen rikkakasviseuranta,** 1.4.2020 – 31.3.2023, Luonnonvarakeskus Luke
- **Liiketoimintariskin hallinta luomuviljan tuotanto- ja toimitusverkoissa**, 1.1.2019 – 31.12.2020, Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT
- **Luomukierrosta liiketoimintaa** – Toimintamallit luomukasvinviljelyn kierron ja markkinan yhteen sovittamiseksi viljelijäyhteenliittymässä, 1.10.2020– 31.12.2022, Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT
- **Luova** – Luontomatkailun vauhtiratas, 1.11.2018 – 31.12.2020, Kouvola Innovation Oy
- **REIMA** – Rohkeutta ja elinvoimaa innovaatioista maaseudulle, 1.5.2018 – 30.10.2020, LAB-ammattikorkeakoulu
- **Ruokaelämyksiä ja tarinoita tutuksi,** 1.3.2019 – 31.12.2020, ProAgria Etelä-Suomi
- **Ruokahävikki kuriin Kaakkois-Suomen maaseudun ruokapalveluyrityksissä,** 1.1.2020 – 31.12.2021, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
- **TwinInno** – Kahden maakunnan tutkimus-, osaamis- ja innovaatiokeskittymällä TKI-investoinnit kasvuun, 1.9.2019 – 31.12.2021, LAB-ammattikorkeakoulu
- **Töitä luonnosta**, 1.2.2018 – 31.3.2021, Suomen 4H-liitto ry
- **Vastuullisen matkailun portaat** -koulutusmallin kehittäminen, 1.1.2019 – 30.6.2021, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
- **Vauhtia digitalisaatioon!** Alustataloudesta kasvun mahdollisuuksia maaseudun mikroyrittäjille, 1.9.2019 – 30.11.2020, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kuva: Liisa Mattila

Liite 4. Lisätietoa ja materiaaleja luomusta

Mitä on luomu? – https://proluomu.fi/mita-on-luomu/
Pro Luomun verkkosivujen aineisto
- Luomu osana kestävää kehitystä
- Tuoteryhmäkohtaiset infoaineistot
- Infograafeja ja muuta materiaalia ammattilaisten käyttöön

Luomu Suomessa – https://proluomu.fi/material/materiaalit/luomu-suomessa-tilastot/
- Keskeiset tilastot luomun kulutuksen ja tuotannon kehityksestä Suomessa

Luomun kuluttajabarometrit – https://proluomu.fi/material/materiaalit/kuluttajabarometrit/
- Suomalaisten asenteita luomua kohtaan mittaavat kuluttajatutkimukset

Luomu.fi – https://luomu.fi/
- Luomualan toimijoiden yhteistyösivu

Ruokavirasto – https://www.ruokavirasto.fi/teemat/luomu/
- Luomuvalvonta
- Tilastotietoa

Luomuinstituutti – https://luomuinstituutti.fi/
- Tutkittua tietoa luomusta

EkoCentria – http://www.ekocentria.fi/aineistot
- Vastuulliset elintarvike- ja ruokapalveluhankinnat
- Kestävän kehityksen mukainen ruokatuotantoprosessi

Ruokapalvelualan ympäristöpassi / Ympäristöosaava
https://www.ymparistoosaava.fi/ruokapalveluala/
- Ruokapalvelualan ympäristövaikutukset

Viesti luomusta oikein -hankkeen aineisto
https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/viesti-luomusta-oikein
- Luomu ammattikeittiössä ja kaupassa
- Luomun käyttäjän käsikirja
- Luomun valvonta ammattikeittiöissä
- Opetusmateriaalia (mm. luomun perusteet, viestintä, käyttö ammattikeittiöissä, omavalvonta)

Luomua ravintola / Portaat luomuun -ohjelma
http://www.luomuravintola.fi/ammattilaisille
- Luomutuotteiden käytön lisääminen ammattikeittiöissä asteittain
- Luomuviestintä
- Luomu ruokalistalla
- Luomu omavalvonnassa

Ekoruokakone – http://www.ekoruokakone.fi/
- Luomun lisääminen ruokalistalle ilman lisäkustannuksia
- Raaka-aineiden ympäristövaikutukset
- Sesonkiruokalistan suunnittelu
- Luomuraaka-aineiden saatavuustietoja
- Reseptipankki

Liite 5. Lähdeluettelo

- **eDelphi-kyselyn tulokset. 2020. Luomu lentoon Kaakkois-Suomessa -hanke.** Saatavilla: https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2019/04/edelphi_kyselyn_tulokset_27052020.pdf
- **EkoCentria. 2020. Portaat luomuun -ohjelma.** Saatavilla: http://www.ekocentria.fi/fi/page/95
- **Etelä-Karjalan liitto. 2018. Etelä-Karjalan innovaatiostrategia 2018 – 2021.** Saatavilla: https://www.ekarjala.fi/liitto/wp-content/uploads/sites/2/aluekehittaminen/Etel%C3%A4-Karjalan-Innovaatiostrategia-2018-2021-PDF-verkkoon.pdf
- **Etelä-Karjalan liitto. 2018. Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2018 – 2021.** Saatavilla: http://www.ekarjala.fi/liitto/wp-content/uploads/sites/2/aluekehittaminen/Etela_Karjalanmaakuntaohjelma2018_2021.pdf
- **Etelä-Karjalan liitto. 2018. Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2018 – 2021. Toimeenpanosuunnitelma 2019 – 2020.** Saatavilla: http://www.ekarjala.fi/liitto/wp-content/uploads/sites/2/aluekehittaminen/Topsu-2019-2020.pdf
- **Euroopan komissio. 2020. Biodiversiteetti-strategia.** Saatavissa: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-annex-eu-biodiversity-strategy-2030_en.pdf
- **Euroopan komissio. 2020. Pellolta pöytään -strategia.** Saatavilla: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0381&from=EN
- **Kaakkois-Suomen ELY-keskus. 2020. Luomusitoumuksen tehneet tilat.** Tiedoksianto.
- **Kaakkois-Suomen ELY-keskus. 2015. Mahdollisuuksien maaseutu – Kaakkois-Suomi. Kaakkois-Suomen alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014 – 2020. Raportteja 8/2015.** Saatavilla: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/103660/Raportteja%208_2015.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- **Kantar TNS Mind. 2019. Luomun käyttö maakunnittain. Luomu lentoon Kaakkois-Suomessa -hanke.** Saatavilla: https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2019/10/Luomun-kaytto-maakunnittain-2019-Kantar-Mind.pdf
- **Kymenlaakson liitto. 2019. Hiilineutraali Kymenlaakso 2040.** Saatavilla: https://www.kymenlaakso.fi/images/Liitteet/ALUEKEHITYS/Hiilineutraali2040/Hiilineutraali_Kymenlaakso_2040_Tiekartta_mkvalt_joulu_2019.pdf
- **Kymenlaakson liitto. 2018. Kymenlaakson maakuntaohjelma 2018 – 2021. Uutta elinvoimaa uudistuvaan maakun taan. Toimeenpanosuunnitelma 2019 – 2020. Kymenlaakson liitto.** Saatavilla: https://www.kymenlaakso.fi/attachments/article/13463/Toimeenpanosuunnitelma%202019-2020%20Kymenlaakso.pdf
- **Kymenlaakson liitto. 2018. Uutta elinvoimaa uudistuvaan maakuntaan. Kymenlaakso-ohjelma 2018 – 2021. Kymenlaakson liitto.** Saatavilla: https://www.kymenlaakso.fi/aluekehitys/maakuntaohjelma/kymenlaakso-ohjelma-2018-2021
- **Kymenlaakson liitto. 2016. Kymenlaakson älykkään erikoistumisen RIS3-strategia 2016 – 2020. Kymenlaakson Liitto.** Saatavilla: https://www.kymenlaakso.fi/attachments/article/13452/Kymenlaakso%20RIS3-strategia%202016-2020.pdf
- **Maa- ja metsätalousministeriö. 2020. Ammattikeittiöt 2020.** Saatavilla: https://mmm.fi/documents/1410837/1890227/22042_Ammattikeitti%C3%B6t_RAPORTTI_030420.pdf/3bd33fa7-9415-0256-007b-9a2d3d467a35/22042_Ammattikeitti%C3%B6t_RAPORTTI_030420.pdf
- **Maa- ja metsätalousministeriö. 2014. Lisää luomua! Hallituksen luomualan kehittämisohjelma ja luomualan kehittämisen tavoitteet vuoteen 2020. Maa- ja metsätalousministeriö.** Saatavilla: https://mmm.fi/documents/1410837/1890227/Luomualan_kehittamisohjelmaFI.pdf/9068c3b3-2e34-45ed-a917-10358dd132e2/Luomualan_kehittamisohjelmaFI.pdf
- **Lamminparras, A. 2020. Luomu Kaakkois-Suomessa. Luomu lentoon Kaakkois-Suomessa -hanke.** Saatavilla: https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2020/09/luomu-kaakkois-suomessa-kooste-2020.pdf
- **Lisää luomusiementuotantoa. 2020. Raportti luomusiementuotannon fokusryhmän työstä. ProAgria Etelä-Suomi ja Luomu lentoon Kaakkois-Suomessa -hanke.** Saatavilla: https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2020/07/siemenraportti_final_pieni.pdf
- **Miltä Kaakkois-Suomen luomu näyttää – hankkeen alkukartoituksen tulokset. 2019. Luomu lentoon Kaakkois-Suomessa-hanke.** Saatavilla: https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2019/09/Kottila_Kouvola_Luomu-Kaakkois-Suomi.pdf
- **Pro Luomu ry. 2019. Luomun kuluttajabarometri 2019.** Saatavilla: https://proluomu.fi/wp-content/uploads/sites/11/2018/03/luomun-kuluttajabarometri-2019.pdf
- **Pro Luomu ry. 2019. Luomu Suomessa 2019.** Saatavilla: https://proluomu.fi/wp-content/uploads/sites/11/2018/03/luomu-suomessa-2019-2.pdf
- **Ruokavirasto. 2020. Luomuvalvonnan tilastot ja tietohaut. Tilastot 2020.** Saatavilla: https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/luomumaatilat/tilastot-ja-tietohaut/
- **Valtioneuvosto. 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019.** Saatavilla: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- **Valtiovarainministeriö ja Kuntaliitto. 2020. Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020.** Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162418/Kansallinen%20julkisten%20hankintojen%20strategia.pdf?sequence=1&isAllowed=y

maaseuturahasto
MAASEUTU 2020
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
XAMK
PRO LUOMU